

Bij de oprichting van D'66 zijn er enkelen geweest die de zwakte van de partij al onmiddellijk hebben onderkend. Het waren degenen die wezen op het ontbreken van een duidelijke sociaal-economische paragraaf in het program. Ook het Appel de voorloper van dat program was daar al mank aangegaan. Alle oprichters waren eensgezind over de stelling dat men ongerust was "over de ernstige devaluatie van onze democratie" in die dagen, over de nieuwe verhouding tussen regering en parlement die er moest komen, over de radicale democratisering die men noodzakelijk achtte en over het verzet tegen inbreken op de geestelijke vrijheden waaraan men leiding wenste te geven. Pover tegen dat alles stak de sociaal-economische visie af. Het bleef bij een stelling als: "Bij de beoordeling van de inkomens- en vermogensverdeling gaat de partij uit van de wenselijkheid van een redelijk evenwicht tussen sociale rechtvaardigheid en economische doelmatigheid". Een stelling overigens die op zichzelf nog zo slecht niet is maar die verder in de loop van de korte geschiedenis van D'66 nimmer aan een behoorlijk uitdiepen werd onderworpen en althans het gezicht van de partij naar buiten nauwelijks heeft bepaald. Na de staatsrechtelijke ideeën was het later vooral het milieuaspect dat sterk tot de verbeelding van de D'66 leden ging spreken maar voor dat aspect bleken de kiezers niet warm te krijgen. Merkwaardig genoeg bleek dat in de zestiger jaren met de staatsrechtsideeën wel het geval te zijn. De crisis waarin toen de werkwijze van regering en parlement verkeerde en waarop D'66 wees werd door de kiezer wel herkend in tegenstelling tot de milieucrisis in de jaren zeventig. Naar de mening van de kiezer is die crisis er niet dan wel meent men dat de oplossing van die crisis niet van een partij als D'66 verwacht mag worden. Echter wat naar de mening van de kiezer er duidelijk wel is is de crisis waarin hij zichzelf sociaal-economisch bevindt. Daarom stemt hij P.v.d.A. of V.V.D. uit louter eigenbelang en stelt men: ~~geef~~ hem daar dan maar eens ongelijk in. Dat ongelijk is er echter wel degelijk alleen D'66 is er nooit in geslaagd dat duidelijk te maken. Het ongelijk namelijk van het socialisme als gelijkheidsideaal zonder meer en van het kapitalisme als vrijheidsideaal sec. Ondanks alles wat er de laatste vier jaar in de Nederlandse politiek gebeurd is blijf ik van oordeel dat er in ons land velen zijn die het sociaal economisch dogmatisme van links en rechts afwijzen en die uit politiek instinct dan naar het midden koersen. Dan moet er echter wel een partij zijn waarin die politiek redelijk vrijzinnigen zich kunnen herkennen en daarin heeft D'66 gefaald. Dat is spijtig maar niet catastrofaal. Een ramp zou het pas worden als D'66

niet bereid zou zijn de les te leren die de kiezers hem voorschotelen. Overigens schijnt het niet duidelijk formuleren van een sociaal-economisch middenstandpunt tussen socialisme en liberalisme voor lieden van onze signatuur moeilijk te zijn. Want als de Liberaal Democratische Partij van Wessel en Schuyfer zich met zijn beginselverklaring tot ons en anderen wendt dan valt ook daarin het ontbreken van een sociaal-economische visie op de samenleving op. En toch wordt de ruggegraat van een politieke partij door een dergelijke visie bepaald op straffe van ondergang naar de historie van D'66 leert. Waar derhalve volgens mij behoefte aan bestaat in ons politieke veld is een partij die zich ondogmatisch opstelt tussen socialisten en conservatieven en die een dergelijke opstelling vooral sociaal economisch gezien waar weet te maken. Een dergelijke partij dient minder een waakhond te zijn ten opzichte van de P.v.d.A. maar meer een bloedhond ten opzichte van de V.V.D. Want winst voor links kan maar van één kant komen en dat is van rechts. Voor V.V.D. kiezers is D'66 de laatste jaren geen alternatief meer ook voor linkse V.V.D. stemmers niet. Dat is ten nadele van links. Er dient weer een partij te komen die de linkse V.V.D.'ers weer voor een gewetensconflict plaatst zoals met D'66 in de aanvang het geval was en destijds met de Vrijzinnig Democraten doorlopend het geval is geweest. Om tot een zodanige partij te komen zou ik het congres van D'66 de volgende voorstellen willen doen:

1. Het hoofdbestuur wordt opgedragen en gemachtigd te streven naar de oprichting van een nieuwe links-liberale partij in samenwerking met alle groeperingen die daarvoor in aanmerking komen zoals bijvoorbeeld de Liberaal Democratische Partij, D.S. 70 en de J.O.V.D.
2. Tot het moment van een opgaan van D'66 in een nieuwe partij van links-liberale signatuur blijft de huidige organisatiestructuur van de partij zoveel mogelijk in stand. In ieder geval moeten hoofdbestuur, algemene ledenvergadering en wetenschappelijke stichting blijven functioneren tot het moment van opgaan in een nieuw geheel.
3. Gekozen vertegenwoordigers van D'66 in gemeenteraden, provinciale staten en eerste- en tweede kamer moeten hun zittingsperiode uitdienen. Zij zitten op die plaatsen niet namens de partij maar namens de kiezers. Bij opgaan van D'66 in een nieuwe constellatie zouden zij zich als vertegenwoordigers van die groepering kunnen opstellen. Voor de bewindslieden in het kabinet Den Uyl is er geen probleem. Zij staan en vallen met het kabinet, niet met de partij. In ons staatkundig bestel kunnen ministers en staatssecretarissen partijloos zijn.

4. Een eerste eis om weer tot duidelijkheid rond D'66 te komen is een zo onafhankelijk mogelijke opstelling. Om een nieuwe politieke partij kans van slagen te geven moeten bestaande relaties met andere partijen worden verbroken. Gezien de loop der gebeurtenissen zullen juist de andere progressieve partijen daar begrip voor moeten en kunnen opbrengen. Wij willen immers niet hen maar anderen met electoraal verlies bedreigen.
5. Het verdient de voorkeur dat aan tweede kamer-verkiezingen in 1977 of eerder door een nieuwe politieke partij waarin D'66 is opgegaan wordt deelgenomen. Een links liberale partij met een duidelijk sociaal-economisch program.

H.J. Zeevalking.